

DOI: 10.7596/taksad.v8i2.2122

Citation: Koşar, D. (2019). Öğretmenlerin Mesleki Deneyimlerinin İncelenmesi: Öğretmen Olmanın Anlamına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 333-346. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v8i2.2122>

Öğretmenlerin Mesleki Deneyimlerinin İncelenmesi: Öğretmen Olmanın Anlamına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

Phenomenological Research on the Meaning of Being a Teacher

Didem Koşar¹

Abstract

The aim of this research was to analyze how teachers make sense of being a teacher depending on their professional experiences. This research was designed in descriptive phenomenological design under the qualitative research method that focuses on determining how teachers make sense of teaching experiences. Criterion sampling and maximum variation sampling under purposeful sampling methods were conducted to select the participant of the present study. The data of the study were gathered through a semi-structured interview form including open-ended questions developed by the researcher. A systematic process composed of the steps entitled bracketing, phenomenological reduction, imaginative variation and synthesizing of meanings and essences was conducted to analyze the data. Results revealed that being a teacher was composed of six interrelated components entitled touching the lives of the others, being versatile, self-renewal, guiding, providing new perspectives and struggling with difficulties. The results of the research were discussed in line with the related literature.

Keywords: Phenomenology, Education, Meaning of being a teacher, Metaphor.

---

¹ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye. E-mail: didemalikosar@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin mesleki deneyimlerine dayalı olarak öğretmenliğe nasıl anlam yüklediklerini incelemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemi ve betimsel fenomenolojik desende yürütülmüştür. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde parantezleme, fenomenolojik redüksiyon, imgesel çeşitleme ve anlam ve özlerin sentezlenmesi basamaklarından oluşan bir süreç takip edilmiştir. Araştırma sonuçları öğretmenlerin deneyimlerinden hareketle öğretmenliğin hayata dokunma, çok yönlü olma, kendini yenileme, yol gösterme, ufuk açma, zorluklarla mücadele edebilme olmak üzere altı temel bileşenden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçları, ilgili alan yazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fenomenoloji, Eğitim, Öğretmenliğin anlamı, Metafor.

Giriş

Bir toplumun eğitim sistemini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında eğitime ayrılan bütçe, okul binalarının ve bahçelerinin fiziki koşulları, eğitim politikaları, eğitime ilişkin yapılan yasal düzenlemeler, öğretmen yetiştirme, atama ve istihdam koşulları, öğrenci, öğretmen, veli ve okul yöneticilerinin özellikleri ve etkileşimleri yer almaktadır. Toplumda nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde en önemli öge ise öğretmendir (Millî Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2017a).

Öğretmenlik, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda "Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Millî Eğitimi'nin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlü olan, öğretmenlik için yeterli genel kültüre, özel alan bilgisine ve pedagojik formasyona sahip, en az dört yıllık yüksek okul mezunu olup, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevini yapan kişidir" şeklinde tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 1973).

Öğretmen, öğretim etkinliklerini eğitim kurumlarında yürüten uzman kişidir (Eskicumalı, 2004). Öğretmen bir öğrenme aracı, disiplini sağlayan, güvenilir, öğrencisine rehber olan, meslektaş ve toplumsal katılımcı, insan mimarı, insanın kişiliğini biçimlendiren bir sanatkar olarak tanımlanabilir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Öğretmen, öğrenmeyi sağlayan ve yol gösteren kişidir, aynı zamanda öğrencilerin karakter oluşumlarında önemli bir rol modelidir (Demir ve Köse, 2016). Öğretmen belli bir program dâhilinde planlı ve programlı eğitim-öğretim yaşantıları düzenleyerek öğrencilerde eğitimin amacı olan kasıtlı istendik davranış değişikliği oluşturma amacındadır (Eskicumalı, 2004). Öğretmen olmak, öğretmenin belirli görevlerini yerine getirmesinden öte öğrencisi ile birbirlerine hoşça baktıkları, öğretmenin öğrencide öğrencinin de öğretmeninde dirildiği güçlü bir aidiyet olarak tanımlanmaktadır. Öğretmen olmak öğretmenin öğrencisi ile insan-insan ilişkisi kurmasına dayanmaktadır (Cüceloğlu ve Erdoğan, 2016).

Öğretmenlik, insan hayatının sorumluluğunu alabilecek yüksek düzeyde yeterlik gerektiren bir meslek olarak kabul görmektedir (MEB, 2017b). Öğretmenlik mesleği kendisine özgü bir takım özelliklere sahiptir; öncelikle öğretmenlik diğer pek çok meslekten kısmen farklı olarak çok geniş yelpazede insanlarla etkileşim içinde olan bir meslektir; yani sadece öğrencileri ile değil aynı zamanla onların aileleri olan velilerle de sürekli bir etkileşim içerisindedir (Çelikten vd. 2005). Öğretmenlik bir sevgi mesleğidir; kısaca çocukları ve mesleği sevmeyi onlarla iyi iletişim kurmayı gerektirmektedir (Eskicumalı, 2004). Öğretmenlerin sahip olması gereken kişisel özellikler dikkate alındığında bunlar arasında öğrencilerine karşı açık ve objektif olma, onların beklenti, ilgi ve ihtiyaçlarını önemseme, bireysel farklılıklarını göz önünde tutma, yeniliklere açık olma, kendisini sürekli geliştirme, eğitim teknolojisini takip etme sayılabilir. Kişisel özelliklerinin yanında öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki özellikler de üç basamakta incelenebilir; bunlar; branşlarında

uzman olmayı gerektiren alan bilgisi, alanlarında uzman olmanın yanı sıra neyin nasıl aktarılacağı konusunda gerekli bilgi ve beceriye sahip olmalarını gerektiren öğretmenlik meslek bilgisi ve öğrencilerinin sosyalleşmelerini sağlayarak, sahip olunan kültürü nesilden nesile aktarmayı gerektiren genel kültürdür (Çelikten vd. 2005). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikler çerçevesi kapsamında ise öğretmen yeterlikleri öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin sahip olması gereken alan bilgisi, alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisi yeterlikleri alanı olan *meslek bilgisi*; öğretmenin sınıf içi ve sınıf dışı uygulamaları ile ilgili eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamları oluşturma, öğretmen ve öğrenme sürecini yönetme izleme ve değerlendirme yeterliklerini içeren *mesleki beceri alanı*, öğretmenlik mesleği genel tutum ve değerlerini içeren öğrenciye yaklaşım, millî ve manevî evrensel değerler, iletişim ve işbirliği ile kişisel ve mesleki gelişim yeterliklerini kapsayan *tutum ve değerler yeterlik alanı* olarak belirlenmişti (MEB, 2017b).

Eğitim sisteminde her geçen gün öğretmenin üstlendiği roller artmakta ve nitelikli öğretmen yetiştirmenin önemi giderek daha çok ortaya çıkmaktadır (Demir ve Köse, 2016). Öğretmenlerin sahip olduğu roller çeşitli alt rollerin birleşimidir; bu açıdan değerlendirildiğinde bu roller iki grupta toplanmaktadır; böylelikle öğretmen hem çevre kalkınmaya katılma durumunda olmalı hem de sosyolojik bir yabancı gibi yaşmalıdır; diğer yandan çevredeki diğer kişilerden farklı yaşamalı, objektif olmalı hem de kutsal bir imaj yaratmalıdır. Okulda da disiplin, yargıç ve sıradış rollerine sahiptir (Bursalıoğlu, 2005). Çelikten vd. ise (2005) öğretmenlerin sahip olması gereken rolleri temsilcilik, liderlik/başkanlık, öğreticilik, arabuluculuk, hakemlik, rehberlik olarak belirlemiştir. Görüldüğü gibi Dördüncü sanayi döneminin başlamış olduğu günümüzde artık değişen şartlara bağlı olarak öğretmenden beklenen roller, özellikler ve beklentiler de değişmiştir. Öğretmen sadece bilgi aktarıcısı rolünü bilgi toplumuyla bilgiye ulaşma yollarını gösterene dönüştürmüş, Endüstri 4.0 ile ise çok yönlü olma özelliğini korumaya devam etmiştir. Aynı zamanda 21. Yüzyıl becerileri olarak görülen problem çözme, eleştirel düşünme, yenilikçi üretim, etkili iletişim, kültürel farklılıklara saygı, rekabet edebilen, işbirlikçi ve kendi kimliğini koruyan nesiller yetiştirme amacına (MEB, 2017a) Endüstri 4.0 ile otonom robotlar, zeki bilişim ağı, sistem entegrasyonu, siber fiziksel sistemler, siber güvenlik sistemleri, nesnelerin interneti, büyük veri analizleri, bulut bilişim, benzetim ve artırılmış gerçeklik, eklemeli imalat ve 3 boyutlu yazıcılar, yapay zeka uygulamaları eklenmiş dolayısıyla öğretmenlerin rol ve sorumlulukları da değişmiştir. Bu dönemde yaşam boyu öğrenme eğitim kurumlarının temel misyonları arasında bulunmakta, liderlik, işbirliği, yaratıcılık, dijital okuryazarlık, etkili iletişim, duyuşal zekâ, girişimcilik, küresel yurttaşlık, takım çalışması ve problem çözebilme yeteneklerinin ön plana çıkarılması ve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Öğretmenler, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, bilimsel ve analitik düşünme becerilerini geliştirmeye odaklanacak yeni sorumluluklar yüklenmektedirler (Öztemel, 2018). Öğretmenlerin sahip oldukları ve artan rolleri öğrencilerin okul ve okul sonrası yaşamlarında değişik şekillerde yer edebilir ve farklı algılar nedeniyle de farklı etkileşimler yaratabilir. Ancak kişilerin hatırlarında kalan, yaşantı ve düşüncelerinde iz bırakan öğretmenler bu rolleri iyi veya kötü oynayan, kişilik, karakter ve tutumları ile fark yaratanlardır (Şimşek ve Tuzluca, 2015).

Dönemler boyunca öğretmenlik toplumsal değerlerin yeni nesillere aktarıcısı ve bilgi ile bilgiye talepte bulunan köprü görevi gördüğü için en saygın meslekler arasında yerini almıştır. Küresel Öğretmen Statüsü Endeksine göre Türkiye’de öğretmenler toplumdan gördükleri saygınlık açısından dünyada üçüncü sırada yer almaktadır (MEB, 2017b). Ancak öğretmenlik mesleği her ne kadar kutsal bir meslek olarak algılsa da maddî getiriler, sosyal imkânlar, çalışma şartları gibi pek çok değişkene bağlı olarak itibar ve statüsünün zarar gördüğü görülmektedir (Eskicumalı, 2004; Mustan, 2002; Ünsal, 2018). Bu nedendir ki Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023’te en önemli üç amaçtan birisi de öğretmenlik mesleğinin statüsünün güçlendirilmesidir. Toplumsal statüye ilişkin algılar dışında öğretmenler ekonomik, konut, tayin, nakil, terfi, sağlık gibi bir takım farklı sorunlarla da karşılaşabilmektedirler (Balci, 1991). Uygun (2012) çalışmasında öğretmenlerin karşılaştığı sorunların ekonomik ve hukuki olduğunu belirtmiştir. Ekonomik sorunlar olarak öğretmenlerin geçim sıkıntısı ve maaşlarının azlığı, hukuki boyutta ise çalışma koşullarının güçlüğü vurgulamıştır. Tekişik (1987) ise öğretmenlik mesleğinin sorunları arasında öğretmenlerin hizmet öncesinde

iyi yetişememesi, hizmet içi eğitimlerinin iyi yapılamaması, ekonomik bakımdan sıkıntılar yaşamaları, toplumda değerini yitirmesi, lojman ve ev sahibi olma imkânının olmaması, çocuklarını yükseköğretime yerleştirme ve uygun yurt bulma imkânının olmaması, yararlanabilecekleri sağlık ve dinlenme yerlerinin olmaması, sorunları ile ilgilenilmemesini göstermiştir. Yıldırım ve Öner'in (2016) yapmış oldukları araştırmada da başarılı öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar incelendiğinde veli ilgisizliği, eğitim sisteminde görülen değişiklikler, meslekteki saygının azalması, velilerin ekonomik sorunları, kalabalık sınıflar olduğu görülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde öğretmenlerle ilgili olarak rol model olmaları (Demir ve Köse, 2016), öğretmen özellikleri (Çelikten vd.; Şimşek ve Tuzluca, 2015; Taşkaya, 2012), öğretmene ilişkin metaforlar (Ekiz ve Koçyiğit, 2012; Kalyoncu, 2012), sosyal statüleri ve ödüllendirmesi (Balcı, 1991), iyi öğretmen olma (Işıktaş, 2015), öğretmen sorunları (Habacı, Karataş, Adıgüzzeli, Ürker ve Atıcı, 2013; Uygun, 2012), öğretmenlerin sahip olması gereken değerler (Çubukçu, Eker Özenbaş, Çetintaş, Satı ve Yazlık-Şeker, 2012), öğretmen nitelikleri (Oktay, 1991; Yetim ve Göktaş, 2004), öğretmenlik mesleği toplumsal statüsü (Ünsal, 2018) gibi pek çok araştırma olduğu görülmektedir. Ancak alanyazında öğretmenlerin yaşantı ve deneyimlerine dayalı olarak öğretmen olmayı nasıl algıladıkları ve anlamlandırdıklarına ilişkin nitel araştırma yöntemi ve betimsel fenomenoloji deseni yürütülerek yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Aynı zamanda öğretmenlerin belirli bir yaşam deneyimine yükledikleri anlamı onların bakış açısıyla ortaya koymak önemli görülmektedir. Bu doğrultuda bu araştırma ile elde edilecek bulgularla alanyazındaki bu boşluğu doldurulmak hedeflenmektedir. Öğretmen olmaya yüklenen anlamın incelenmesi genel amacındaki bu araştırmada *öğretmen olmanın anlamı nedir ve öğretmen olma deneyiminin yapısı ve özü nedir* şeklinde birbiriyle ilişkili sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Öğretmenlerin deneyimlerinden yola çıkarak öğretmen olmanın anlamını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji desenindedir. Fenomenoloji, kişilerin deneyimleri ve yaşadıkları dünya ile onlara yükledikleri anlamlara odaklanan hem felsefi bir yaklaşım hem de bir araştırma yöntemidir (Polatcan ve Kılınc, 2018). Fenomenoloji araştırmalarında farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılmaktadır; amaç ise bireyin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını, deneyimlerini ve olguya yüklenen anlamları ortaya çıkartmaktır (Ersoy, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Fenomenolojik araştırma betimleyici fenomenoloji ve yorumlamacı fenomenoloji olmak üzere iki farklı biçimde ele alınmaktadır. Her iki yaklaşımda kişilerin deneyimlerini ortaya çıkarmaya odaklanmakta ancak betimleyici fenomenolojide temel amaç insanların algı ve deneyimlerini betimlemektir. Yorumlayıcı fenomenoloji kişilerin deneyimlerinin tanımlanması veya özünü ortaya koymak yerine günlük oluşumlardaki gizlenmiş anlamlara odaklanmaktadır (Ersoy, 2016). Bu doğrultuda araştırmada öğretmenlerin deneyimleri ve deneyimlere yükledikleri anlamlarda ortak özellikler ile deneyimlerin yapısı ve özü ortaya konmaya çalışıldığı (Yılmaz ve Şahin, 2016) için Giorgi'nin (2009) Edmund Husserl'in transandantal fenomenolojisini bir araştırma yöntemi olarak geliştirdiği betimleyici fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır (akt. Çalık ve Kılınc, 2018).

Çalışma Grubu

Amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılan bu araştırmada, çalışma grubunu, 2018-2019 öğretim yılında Ankara ilinde görev yapmakta olan sekiz öğretmen oluşturmaktadır. Bu çalışmaya katılmadaki ölçüt öğretmenlerin en az iki yıl öğretmenlik mesleğini yapmış olmalarıdır. Bunun nedeni olarak öğretmenlerin meslekte iki yıl geçirmiş olmalarının daha fazla deneyim biriktirmiş olduğu varsayımdır. Çalışmada maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılma

nedeni ise çalışma grubunun çeşitliliğinin sağlanmasıdır. Araştırmanın çalışma grubuna seçilecek öğretmenlerin belirlenmesinde yaş, cinsiyet, mesleki kıdem, çalışılan okul türü, öğrenim durumları gibi değişkenler çeşitlilik kaynağı olarak alınmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, 6'sının kadın, 2'sinin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların 2'si İngilizce, 1'i Fen Bilgisi, 1'i İlköğretim Matematik, 1'i Türkçe, 3'ü Sınıf öğretmeni. Katılımcıların 6'sı lisans mezunu iken sadece iki katılımcı yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların hepsi kamuya bağlı okullarda görev yapmaktadır. Yaşları ise 25 ile 42 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda araştırmacının amacına uygun öğretmen olmanın anlamı ve öğretmen olma deneyiminin yapısı ve özüne yönelik iki soru bulunmaktadır. Bu sorularla öğretmenlerin öğretmenliği nasıl anlamlandırdıkları ve öğretmen olarak hangi deneyimleri yaşadıkları belirlenmeye çalışılmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada geliştirilen veri toplama aracı ile veriler 2018-2019 öğretim yılında toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak sekiz öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara araştırmacının amacı açık bir şekilde belirtilmiş bilinçli onam gözetilerek istenildiğinde araştırmaya katılmadan çekilerek görüşmeyi bırakabilecekleri söylenmiştir. Bu bağlamda görüşmeden çekilen hiçbir öğretmen olmamıştır. Görüşmeler, öğretmenlerin öğretmen olmanın anlamına ilişkin deneyimlerini açık ve net bir şekilde dile getirebilmeleri, görüşme esnasında herhangi bir zaman baskısı hissetmemeleri ve daha rahat olmaları açısından onların tercih ettikleri bir zaman diliminde görev yaptıkları okullarında gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda araştırmacının da beş yıla yakın bir öğretmenlik deneyimi olduğu; çeşitli kademelerde ve okullarda görev yaptığı katılımcılarla paylaşılmıştır. Katılımcıların onayları alındıktan sonra öğretmen olmanın yapısını ve özünü belirleyebilmek için ses kayıt cihazı kullanılarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Yapılan görüşmeler yaklaşık 45 dakika ile 65 dakika arasında değişmiştir.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktararak görüşme metinleri elde edilmiştir. Görüşme metinleri analiz edilirken parantezleme, fenomenolojik redüksiyon, imgesel çeşitleme ile anlam ve özlerin sentezlenmesi (Giorgi, 2009) olmak üzere dört basamak takip edilmiştir (akt. Yılmaz ve Şahin, 2016). İlk basamak olan parantezlemede amaç araştırmacının fenomene ilişkin ön bilgi, önyargı ve öndeneşimlerini askıya almalarıdır; ancak bu aşamada yaşanan zorluk çalışılan fenomene ilişkin önceki deneyimlerin baskın olması nedeniyle parantez içine alınmasıdır (Ersoy, 2016). İkinci basamak olan fenomenolojik redüksiyonda ise öğretmen olmaya ilişkin görüşme metinlerinde katılımcıların deneyimleriyle ilgili anlam birimleri belirlenmektedir. İmgesel çeşitleme basamağında bir önceki basamakta ortaya çıkan anlam birimleri ile öğretmen olma fenomeninin yapısal temalarına ulaşılmış; son basamakta da ortaya konan anlam ve özler sentezlenmeye çalışılmıştır (Çalık ve Kılınc, 2018). Verilerin analizinde ise katılımcıların görüşlerini yansıtabilmek amacı ile çarpıcı, açıklayıcı, farklı örnekler dikkate alınarak (Ünver, Talu-Bümen ve Başbay, 2010) doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Verilerin analizinde ve doğrudan alıntılarda araştırmacının çalışma grubunu oluşturan öğretmenler "Ö" kısaltması ve numaralarla temsil edilmiştir.

Geçerlik-Güvenirlik Çalışması

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülen araştırmalarda araştırmacının iç geçerliğini (inandırıcılık), dış geçerliğini (aktarılabirlik/transer edilebilirlik), iç güvenilirlik (tutarlık) ve dış güvenilirliğini (teyit edilebilirlik) sağlamak için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmada iç geçerlik uzun süreli etkileşim,

derin odaklı veri toplama, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi ile sağlanmaya çalışılırken dış geçerlik ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra iç güvenilirlik için tutarlık incelemesi, dış güvenilirlik için ise teyit incelemesi gerçekleştirilmiştir (Koşar, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bulgular

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda, çalışmaya katılan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda öğretmen olma fenomeninin yapısı ve özünün aşağıdaki bileşenlerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır:

A- Hayata Dokunma: Öğretmenler yetiştirdikleri öğrencilerin yaşamlarında iz bırakmakta, hayatlarında çeşitli değişiklikler yaratmaktadırlar.

B- Çok Yönlü Olma: Öğretmenler arkadaş, sırdaş, anne, baba, abi, abla, kardeş gibi çeşitli roller sergileyebilmektedirler.

C- Kendini Yenileme: Öğretmenler çağın gerektirdiği koşullara bağlı olarak kendilerini geliştirmeye çalışmaktadırlar. Öğretmenlik deneyimi öğretmenlerin kendilerini mesleki ve kişisel anlamda geliştirmelerini sağlamaktadır.

D- Yol Gösterme: İyi insan yetiştirmek için doğru yanlış iyi kötü gibi değerlerin farkına varılmasını sağlamaktır.

E- Ufuk Açma: Öğretmenlikte kazanılan tecrübeler onların öğrencilerinde var olan gizil potansiyeli fark edip hayallere ulaşmalarına önemli rol oynamaktadır.

F- Zorluklarla Mücadele Edebilme: Öğretmen olmak bürokrasi, aileler, mesleğin toplumsal statüsü vb. ile zaman zaman karşı karşıya kalabilmektir.

Araştırmaya katılan öğretmenler öğretmen olmanın anlamını öğrencilerin hayatlarında anlamlı ve kalıcı izler bırakabilme, sadece öğretimi yapan kişi değil aynı zamanda anne, abla, kardeş vb. gibi çok farklı rollere de sahip olabilme, zaman içerisinde doğru iletişim kurabilme, aynı dili konuşabilme, çağı yakalama adına kendini yenileyebilme, öğrencileri doğru yönlendirebilme, hayallerine kavuşmalarını sağlayabilme ve çeşitli zorluklarla mücadele edebilme olarak ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmen olma deneyiminin yapısını oluşturan bileşenler ayrıntılarıyla betimlenmiş ve katılımcılardan elde edilen doğrudan alıntılarla aşağıda sunulmuştur.

A- Hayata Dokunma: Araştırmaya katılan öğretmenler meslekleri süresince öğrencilerinin hayatlarına dokunmaya çalıştıklarını, yaşamlarında ileriye dönük izler yaratmak istediklerini, iyi bir insan olarak yetişmeleri konusunda hem akademik hem kişisel çaba göstermeye çalıştıklarını, yaşamlarında farklılık yaratabildikleri öğrencilerin kendilerini hiçbir zaman unutmadıklarını dile getirmişlerdir. Bununla ilgili olarak Ö1 *“En başta, okuldan mezun olduktan sonra hızlıca bulabileceğim bir iş olacağı ve işsizlik dönemi yaşamadan mezuniyetimin hemen ardından iş hayatına girmemi sağlayacağı için öğretmenlik mesleğini seçtim. Ancak zaman içinde bunun para kazanmanın çok ötesinde bir meslek olduğunu da anladım. Ders verdiğim tüm çocuklar için geçerli olmasa da bir şeyler katabildiğim, hayatlarına dokunabildiğim, sevgisini ve saygısını kazanabildiğim öğrencilerim oldukça mesleğimden manevi anlamda da kazançlar elde ettim.”* şeklinde öğretmen olmanın bir öğrencinin hayatına dokunmak olduğunu ifade etmiştir. Ö5 ise *“Öğretmenlik bana yaptığım işle gerçekten yaşama, insana ve topluma ulaştığımı hissettirdi. Bir öğrencide olumlu bir davranışın oluşumunu veya pekiştirilmesini sağladığımı gördüğümde bu değişimle toplumda da ufak olsa yaratabildiğim farkı hissetmek benim için güzel bir duygudur.”* diyerek öğrencilerinin hayatlarında olumlu farklılıklar yaratmaya değermiştir. Ö6 da *“Çocukların hayatlarına dokunuyor olmak, onların yaşantılarında bir etki bırakmak, öğrenme isteğine karşı heyecan duymalarını sağlamak, onlara yeni, bilmedikleri şeyler öğretmiş olmamızda, geleceklerinde, buldukları konularda, başarılarında emeğimizin olması, zaman*

geçse de onlar ile yaşantılarının bazen sizin için bir “an” iken onlar için “anıya” dönüşmüş olmasındaki değer paha biçilemez. ....ilçesinde 250 mevcudu olan bir köy okulunda görev yaptım. Orada öğrencilere akademik anlamda bir şeyler kazandırmaktan ziyade öncelikli amacım insani anlamda dokunmaktı. Çocukları kazandıktan sonra ise yıllardır korkulu rüya olan matematiği sevdirmek, öğretmekti amacım.” ifadeleri ile öğretmenlerin öğrencilerin hayatlarındaki öneme değinmiştir. Ö8 ise “Bazen de tek bir sözle bir kişinin hayatına dokunabilme gücünü elinde tutmak anlamına gelir. Zamanını, enerjini, tüm emeğini daha önce hiç tanımadığın, bilmediğin bir kişiye açıkça tahsis etmek ve çıkarsızca, usanmaksızın onun iyiliği için sahip olduğun tüm bilgiyi ve deneyimi sürekli kullanmaktır. Çünkü öğretmenlik, bir muhasebecinin hesaplarını yaptıktan sonra defteri kapatmasına, ışıkları kapatıp çıkmasına benzemeyen; aksine bir ömre yayılan, her gün ve her anı kapsayan geniş yelpazeli bir mesleği icra etmektir.” şeklinde düşüncelerini söylemiştir. Bu ifadeler öğretmenlerin öğrencilerinin yaşamlarında yarattığı farklılıkları bu bağlamda öğrencilerin hissettikleri saygı ve sevginin önemini, kendilerinin de mesleklerinden elde ettikleri manevi mutluluğu vurgulamıştır.

B- Çok yönlü olma: Araştırmaya katılan öğretmenler bir öğretmenin sadece öğreten, bilgi veren kişi olmaktan ötesi olduğunu öğrencilerle kurdukları iletişimde zaman zaman anne, baba, abla, abi, kardeş, sırdaş gibi farklı rollere büründüklerini dile getirmişlerdir; aynı zamanda bir öğretmenin çok yönlü olması gerektiğini vurgulanmıştır. Bu konuda Ö1, “Öğretmen olmak örnek olmaktır. Ağzımızdan çıkan en küçük bir söz, hatta bazen yalnızca bir el hareketimiz bile öğrencilerimiz tarafından dikkatle gözlemlenmekte ve onlar üzerinde hiç tahmin etmediğimiz izlenimler yaratmaktadırlar. Bu yüzden öğretmenlik, her hareketimize ve sözümüze dikkat ederek örnek olmaktır. Yapılması istenilen bir davranış, söylediğinde fazla etki yaratamazken öğrenciler, öğretmeninden gördüğü en ufak davranışı taklit etmek isterler. Bu nedenle örnek olmak önemlidir ve öğretmenliğin önkoşuludur. Yine bu sebeple öğretmenlik çok yönlü olmaktır. Öğrencilere iyi bir örnek olabilmek için öğretmenin her anlamda kendini geliştirmesi ve çok yönlü olması gerekir.” şeklinde Ö5 de “Öğretmen olmak birçok kişi olabilmektir. Çok çeşitli hayatlara ve karakterlere sahip öğrencilerin hepsine ulaşabilmek için onları anlamak ve onlarla empati kurmak gerekir. Bu yüzden de öğretmen olmak çok yönlü düşünmeyi, farklı hayatları anlamayı, farklı karakterlerle iletişim kurabilmeyi öğrenmektir. Öğretmen bazen çalışkan, bazen yalnız, bazen mutsuz, bazen haylaz bir öğrenci gibi düşünebilmelidir. Pek çok karaktere bürünebilmelidir ki onları anlayabilsin.” diyerek çok farklı kişilik özelliğinde, hikâyeye, yaşama sahip öğrenciler ile etkili iletişim kurabilmede farklı karakter ve rollere bürünmeye değinmiştir. “Eğitim sisteminin, velilerin, yöneticilerin, öğrencilerimizin bizden beklentilerinden kaynaklı bizler de bazen karakterimizden uzaklaşıyor, çok farklı rollere, karakterlere bürünebiliyoruz.” ifadesi ile Ö6 beklentiler doğrultusunda çeşitli zamanlarda çok çeşitli roller sergilenildiğini ortaya koymuştur. Ö7’de bir öğretmen olarak kendisinin sadece sınıfa girip ders veren ya da konularını anlatan bir öğretmen değil öğrencilerinin ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda hem onlara yardımcı olmak, kişisel ve akademik gelişimlerini desteklemek, bazen de karşılaştıkları bir sorunu çözmeleri için çok çeşitli roller sergileyebildiğini şu sözleri ile dile getirmiştir; “Gün geliyor öyle bir olay yaşanıyor ki siz bugün bu konuyu anlatsam sanki ne olur diyorsunuz, öğrencileriniz psikolojik şiddet yaşamış okula gelmiş sevgiye aç, yaşaması gereken huzuru ailede yaşayamıyor, o an o konuyu ona anlatsan ne olur, ihtiyacı olan tek şey belki de anne sevgisiyken, işte burada biz öğretmenlerin şefkatli ve kucaklayıcı olması o an her şeyden üstün ve değerli.”. Ö8 de bu konuda “Ailelerde çocuk sayısı fazla olduğundan yeterince ilgi ve sevgi ile büyütülmediklerini görür, onlara sevildiklerini, değerli bir birey olduklarını hissettirmek için bu etkinlikler dışında teneffüslerde zaman geçirmek için bahçeye çıkar, yanlarına oturur sohbet eder dinler, veli ziyareti yapar, ödüllendirmelerde bulunur, başlarını okşamak, kolumun altında sevmek gibi davranışlarda bulunurdum. Öğretmenlik çocuğa sevildiğini, değerli olduğunu hissettirmektir.” şeklinde kendisinin yaşadığı deneyimi dile getirmiştir. Görüldüğü gibi öğretmenler mesleklerinin doğası gereği farklı roller üstlenmek durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

C- Kendini Yenileme: Araştırmaya katılan öğretmenler çağın gerektirdiği değişime ve bunun bir yansıması olan değişen öğrenci profilleri bağlamında sürekli olarak mesleki anlamda kendilerini yenilemenin önemine değinmişlerdir. Öğretmenler ifadelerinde değişim, yenilik, teknoloji, öğrenci profili, öğrencilerle aynı dili konuşma, birbirini anlayabilme, branşlarında yenilikleri ve güncel bilgileri paylaşma, meslektaşlar arası akademik işbirliğine sıklıkla değinmişlerdir. Bu bağlamda Ö2 “Eğitim camiasının topluma yön veren yeniliklere öncülük eden kişiler olması gerekmektedir; ancak dikkat edilmesi gereken nokta sadece toplumda teknoloji takip eder konumuna gelmeye başlıyoruz. Bu şekilde ilerlemeden bahsetmek mümkün değildir. Araştırmak, okumak, doğru bilgiye ulaşmak gerekir, biz öğretmenler aldığımız görevlerde kes kopyala yapıştır usulünden daha çok yaratıcı olmaya gayret etmeliyiz, bu da günceli takip ederek, kitap okuyarak, düşünerek olur” şeklinde, Ö5 “Öğretmen olmak mesleğin ötesine geçmektir. Öğrenen rolünü üstlenmektir. Okuldan çıktığınız anda bitiremediğiniz bir iştir. Öğrenciniz sizi dışarda gördüğünde yine okulda örnek aldığı öğretmeni görmelidir. Bu yüzden de zamanında derse gir, dersini anlat ve işin bitsinden öte bir yaşam felsefesi edinmektir. Kendini sürekli güncel tutmaktır.” şeklinde Ö6, “Taş boyama, bez çanta boyama, (çantamla bayramda şeker toplayacağım diyen öğrencimin heyecanını hiç unutmam), bazen okul kurslarında öğrencilerin evden getirdikleri yemekler ile yeryüzü sofrası oluşturur, tüm yemekleri ortaya koyar hep birlikte yemek yedik, çekingenliklerini kırmak, onlarla birlikte bir şeyler yapmanın değerli olduğu hissi, aile ortamı yaratmak biraz da, çekingenliklerini kırmak gibi ders dışı etkinler yapıp, daha başka neler yapabiliriz diye düşünür yeni şeyler bulmak için çaba harcardık. Onlara birçok şeyi tattırıp, yaşatmak için sürekli üretme uğraşında bulunurduk. Öğretmenlik sürekli kendini yenilemekti, üretmekti, ders dışı beceriler kazandırmaktı da aynı zamanda.” diyerek ve Ö7 de “Yaşadıklarım bana öğretmenliğin üniversitede kazandığın bilgilerle yıllar boyu başarılı bir şekilde meslekte kalamayacağımı hissettirdi, çünkü bazen öyle farklı yorumlar, sorular, düşünceler ile karşıma çıkıyorlar ki ne diyeceğimi şaşırıyorum, ben de ne mi yapıyorum; sürekli öğrenmeye çalışıyorum kendimi geliştirmeye çalışıyorum, onlara farklı sorular sormaya, düşündürmeye çalışıyorum, bazen normalde hiç izlemeyeceğim programlar izleyip onlarla benzer konularda konuşmaya çalışıyorum, branşım ile ilgili güncel konuları forum sitelerinden bazı internet bloglarından takip etmeye çalışıyorum.” sözleriyle bir öğretmen olarak kendisini çeşitli konularda güncel tutmaya çalıştığını söylemiştir. Ö8 ise “Günümüzde teknolojik sosyolojik ve ekonomik sebepler birçok değişim ve dönüşümü beraberinde getirmektedir. Ancak MEB içerisindeki birçok öğretmenin mezuniyetten sonra 1 tane bile kitap okumadığı ile ilgili çalışmalar mevcuttur.” şeklinde kendini yenileme ile ilgili düşüncelerini söylemiştir. Öğretmenlerin ifadeleri dikkate alındığında mesleğin durağanlık değil üretim kaynaklı olmasının, öğretmenlerin etkili öğretmenlik özelliklerinden birisinin kendini yenilmek olduğu, öğretmenlerin kendilerini sürekli bir gelişim ve yenileşme içinde tutmaları gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir.

D- Yol Gösterme: Araştırmaya katılan öğretmenler, yol gösterici, rehber olmanın önemine vurgu yapmışlardır. Yol göstermenin öğrencileri iyi, kötü, doğru, yanlış arasındaki farkı anlamalarında iyi insan olmalarına yardımcı olma konusunda rehberlik yapmak olduğu dile getirilmiştir. Bu doğrultuda Ö5 “Öğretmen olmak benim için öğrencilerime pusula olmaktır. Birileri tarafından “öğretmenim” diye seslenilmeye başladığımız andan itibaren, yol göstericilik rolü başlamaktadır. Bu andan itibaren, öğrenciler her şeyin doğrusunu bilmemizi, bir konuda danıştıklarında onlara fikir vermemizi ve onlara her konuda yardımcı olmamızı beklerler. Bu yalnızca branşımızla sınırlı kalmamaktadır. Ben İngilizce öğretmiyim. Fakat öğrencilerimin arkadaşlarıyla kavga ettiğinde de onlara yardımcı olmam gerekir. Diğer insanlarla uyum içinde yaşamayı ve toplumda var olabilmeyi öğretmem gerekir. Sorumluluklarını üstlenmeyi öğretmem gerekir. Özgür düşünmeyi ve kendisi olabilmeyi öğretmem gerekir. Yani İngilizce öğretmek aslında öğretmen olmanın yalnızca küçük bir parçasıdır. Öğretmen olmak öğrencilerime her anlamda yol göstermek, onlara hayatlarına rota çizerken yardımcı olmak demektir.”; Ö6, “ Öğrencilerinizin gözlerinizin içine heyecanla, merakla, ilgiyle bakmaları, onlar ile ortak bir yanınızın olmasından, zamanında onlar ile aynı kitabı okuyup, aynı şeylere ilgi duyuyor olmanın onlardaki mutluluğu, bizleri rol model olarak almaları, sizinle olan yaşantısını akşam eve gittiğinde aileye ya da arkadaşlarına atlatmalarındaki heyecan, değer çocuklarda

öğretmen olarak bir ışık, yol gösteren, etkileyen, hissettiren olduğumuzun göstergesi.”; Ö8, “Öğretmen olmak; kitlesel bir harekete, bilimin ve aklın yolunda, yön ve biçim verebilmektir.” şeklinde bu konudaki düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri öğretmen olmanın her şekilde öğrencilere yol göstermek, onları bilim eşliğinde yönlendirmek, kendilerini bu anlamda etkilemek olarak değerlendirildiğine işaret etmektedir.

E- Ufuk Açma: Araştırmaya katılan öğretmenler öğretmenlik deneyiminin öğrencilerinde var olan gizil potansiyeli fark edip hayallere ulaşmalarında önemli rol oynadığını ifade etmişlerdir. Gizil potansiyelin ortaya çıkarılmasına ilişkin olarak Ö1 düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir; “ Sınıfa girdiğimde pırıl pırıl gözler bana bakıyor, her birinin ayrı hikâyesi var; her biri çok farklı kültürden, aileden, yaşamdan çıkmış gelmiş, hepsine özenle vakit ayrılması gerekir, kendimce en önemli yaptığım işlerden birisi sadece dersimi anlatıp gitme taraftarı olmamam. Çünkü mesleğimiz kesinlikle çok daha ötesini gerektiriyor, ne cevherler var bu çocukların içinde, imkânı olmadığı için bir müzik aleti çalamayan, spor yapamayan ne sporcular var aralarında, gözlerinden ışığı yakaladığım öğrencimi desteklemek için elimden geleni yaparım. Çünkü öğretmen olmak sınavlarda birinci çıkarmak değil sadece, gizli yetenekleri keşfedip onları açığa çıkarmaktır.” Ö3 ise “Lise dönemimden beri amatör olarak müzik ile ilgileniyorum. Mesleğimin 2. Yılında okulumuzda başarısız bir öğrenci ile konuşurken babasının müzisyen olduğunu öğrendim. Bu öğrenciyle artık sadece müzik kanalı ile iletişim kurdum. İngilizce başarısı artmadı; fakat artık daha iyi iletişim kurabiliyorduk. Bazen ona özel vakit ayırıp birkaç şarkı çalıp söylüyorduk. Bu durum onu okula biraz daha bağladı. Kendini artık daha iyi ifade ettiğini düşünüyordu. Akademik başarısı yeterli düzeye ulaşamadığı için sınıfta kaldı ve açık öğretim lisesine kaydını aldırdı. Bu öğrencim her ne kadar sınıfta kalmış olsa da kendini ifade edebileceği bir yer buldu. Artık onun hayatı müzikti. Kendini bu alanda geliştirmeye başladı ve şuan bu sektörde hayatını kazanıyor. Bu durum benim için bir öğrenciye matematik yapamıyor diye tembelleme veya başarısız dememek gerektiğinin gerçek bir göstergesi oldu. Biz öğretmenlerin öğrencinin en yetenekli olduğu alanı keşfetmesi gerektiğini yaşayarak öğrenmiş oldum. 4 yıllık kısa meslek hayatımda edindiğim tecrübeler bana, öğretmenliğin sadece bir şeyler öğretmek olmadığını gösterdi. Bir bireyi hayata hazırlamak veya öğrencideki yeteneği ortaya çıkarmaktı. Öncelikle kendine ve daha sonra topluma faydalı bir birey haline getirmektir bizim asıl görevimiz. Öğretmenlik bir nevi toplum mühendisliğiydi benim için artık. Ö6, “Merkeze pek gitmedikleri için çocukları ara ara lokantaya götürürdük hem merkezde zaman geçirsinler, köy dışına çıksınlar hem de öğretmenlerle birlikte paylaşımda bulunmanın, ev dışında bir yerde yemek yemenin, farklı birşeyler yapmanın mutluluğunu yaşasınlar diye. Pikniğe, lunaparka gitmek gidecek olmak bir hafta önceden heyecanını yaşamaktı onlar için. Gerçekleştikten sonra da günlerce anlatırlardı yaşadıklarını. Çocukluğuma ait pek bir fotoğrafım olmadığı için onların olsun diye gittiğim yıl profesyonel fotoğraf makinası aldım, birlikte gittiğimiz yerlerde, okulda resimlerini çeker kimi zaman ödüllendirme amaçlı kimi zaman da başarılı olmasa da vermek için sebep yaratır hediye ederdim. Anılar biriktirsinler, unutmasınlar isterdim, yıllar geçtikçe önemi, değeri daha da artıyordu çünkü geçmişin. İnternette yayınevlerine mailer atıp kitaplar isterdim, yine çeşitli markalara, Avmlere, gönüllülere mail atmış, kırtasiye, giyim, ayakkabı gibi ihtiyaçları belirtmiş birçok yardım toparlamıştım. Onların kıyafetlerini, ayakkabılarını, çeşitli okul eksikliklerini gördükçe yapılması gereken bir şeyler olması gerektiğini hissediyordum hep. Çocuklar en çok kıyafetlere, ayakkabılara sevinirdi. Kıyafetleri ellerine aldıklarındaki o mutluluğun, gözlerindeki ışığın tarifi zor gerçekten. Öğretmenlik çocuğu mutlu etmek, çocukta değerli olduğu hissi yaratmaktır.” şeklinde öğrencilerle yaşadığı deneyimlere dayalı olarak, onlara farklı bir yer gösterme, farklı mekânları gezdirme, görmedikleri bir eşya ile tanıştırma gibi etkinliklerle ufuklarını açmaya çalıştığını dile getirmiştir.

F- Zorluklarla Mücadele Edebilme: Araştırmaya katılan öğretmenler, öğretmen olmanın tüm kazandırdıklarına karşın bir de zorluklarla mücadele etme kısmının olduğunu dile getirmişlerdir. Bu zorluklardan birisinin mesleğin toplumsal statüsü olduğunu ifade eden Ö1 sözlerini şöyle dile getirmiştir; “Öğretmenlik mesleğinin işleyişi ve önemi her gün değişen ve daha kötüye giden eğitim sistemi içinde değerini yitirse de manevi anlamdaki doygunluk sayesinde şuan için devam etmek istediğim ve yaparken de

mutluluk duyduğum bir meslektir.” Yine mesleğin statüsüne ve koşullarına değinen Ö2 “21. yüzyıla gelindiğinde ise Toplumda öğretmenlik mesleğinin yeterince otoritesinin ve saygınlığının kalmadığını düşünüyorum. Öğretmenlik mesleği günümüzde sorumluluğu yüksek ancak yetkilerinin ise düşük olduğu bir meslek grubudur. Öğretmenlerin bir kısmı ise öğretmenlik mesleğinin koşullarını beğenmediği için kurumlarından ayrılmaktadır.” şeklinde düşüncelerini açıklamıştır. Ö3 yaşadığı sorunlar arasında prosedürler, aileler, öğrencilerin ilgisizliği olduğunu şu şekilde ifade etmiştir, “Öğretmenlik mesleğini yaparken çeşitli zorluklar ile karşılaşılıyor. Bu zorluklar bazen gereksiz derecede fazla olan prosedür bazen öğrencilerin ilgisizliği bazen de ailelerin umursamaz davranışları oluyor. Çalıştığım kurumda prosedür olarak elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyor ve süreci kısaltarak eğitim öğretimi daha iyi hale getirmeye çalışıyoruz. Fakat öğrenci ve veliler kısmı biraz problemlidir. Öğrencilerimizin %85i okulu evdeki işlerden kaçmak için kullanıyor. Bu da o öğrencilerin olduğu sınıfta sınıf yönetimi gibi sorunlar oluşturuyor.” Hatta bu konuda yaşadığı bir tecrübeyi de “Mesleğe başladığım ilk yıl rehber öğretmenliği yaptığım sınıftan bir öğrencimi başka bir öğrencinin velisi kesici bir aletle tehdit etmeye gelmişti. Bu durum beni çok zorladı. Veli geldiğinde benim dersim ... sınıfına idi. Dolayısıyla olay benim dersimde yaşandı. Elinde kesici bir aletle bir veli ve benim sorumluluğumda olan 14 tane öğrenci vardı. Kendi güvenliğim, öğrencilerimin güvenliği ve okulun güvenliği yoktu. Okul idaresinin de yardımıyla veliyi sakinleştirdik. Herhangi bir yaralanma olmadan olayı bitirebildik. Bu durum bende çalıştığım ilçede yapılacak çok iş olduğu fikrini uyardı. Çünkü sadece öğretim ile bazı şeyler değişmiyor. Bu olaydan sonra her girdiğim sınıfta derslerimden vakit ayırarak iyi insan olmanın bizim en temel amacımız olduğunu anlattım.” şeklinde eklemiştir. Ö4, “Meslekte aynı anda tam zamanlı bir öğrenci olduğumu da düşünerek söyleyebilirim ki öğretmenlik deneyimim, azımsanamayacak kadar çok, yetmeyecek kadar az derecededir. Bu derecede bir deneyimle kazandığım ve bildiğim bir şey var ki şudur: öğretmenlik mesleğinde her yeni gün, yeni bir deneyim anlamına gelmektedir; her gün yaşanan yeni deneyimler oldukça yorucu olabiliyor, çeşitli zorluklar bizi deneyimli hale getiriyor” şeklinde; Ö5 ise öğretmenlik deneyimi süresince yaşadığı zorlukları “teki taraftan öğretmenlik bazen de çok yıpratıcıdır. Veliler, öğrenciler ve okul yöneticileri sizden çok fazla fedakarlık bekleyebilmektedir. İki yıldır çalıştığım okulun ilçede bulunması nedeniyle bu beklentiye fazlasıyla tanık oldum ve bizzat yaşadım. İlçenin kalkınması adına, bir öğretmen olarak bizden sürekli olarak ilçe için sosyal sorumluluk projeleri üretmemiz, velilerle işbirliğini yürütmek adına her hafta veli ziyaretleri yapmamız ve okul sonrasında ilçede çeşitli faaliyetler gerçekleştirmemiz beklenmektedir. Bütün bunlar faydalı, teşvik edilmesi ve katkıda bulunulması gereken çalışmalar olsa da okuldaki sorumluluklarımla beraber bazen fazla yorucu olmaktadır. Özellikle her zaman böyle bir beklentinin olduğunu bilmek öğretmen olarak çok fazla sorumluluk yüklediğini hissetmeme yol açmaktadır. Esas olarak, ilçe milli eğitimin bu konuda fazla ısrarcı olması ve sosyal sorumluluk projelerine sosyal sorumluluk projeleri gibi yaklaşılması okul dışında faaliyetler gerçekleştirme konusunda motivasyonumun azalmasına neden olmaktadır.” şeklinde anlatmış ve kendisinin iş yükünün ağırlığı, beklentiler gibi nedenler olarak belirtmiştir. Ö6, “Öğrencilerin disiplin sorunları, davranış bozuklukları, ders ilgisizliği, veli tutumu, eğitim sisteminin sürekli değişiyor olması, zaman yetersizliği, yönetici tutumu, merkezi sınavların önemi, zaman zaman meslekten uzaklaşmamıza, mesleğin anlamını unutmamıza neden oluyor.” diyerek zorlukların sebeplerini sıralamıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenler için öğretmen olmanın ne anlama geldiğinin incelendiği bu çalışmada birbiriyle ilintili altı bileşen olduğu belirlenmiştir. Bunlar; (1) hayata dokunma, (2) çok yönlü olma, (3) kendini yenileme, (4) yol gösterme, (5) ufuk açma, (6) zorluklarla mücadele edebilmedir.

Araştırma bulguları, öğretmen olmanın anlamının öğrencilerin hayatına dokunabilme olduğunu göstermektedir. Katılımcıların fenomene ilişkin görüşleri dikkatle incelendiğinde, ilgili bileşen altında öğretmenlerin öğrencilerin hayatlarında yarattığı farka, iyi insan olarak yetişmeleri konusunda harcadıkları çabaya dikkat çektikleri anlaşılmaktadır. Cüceloğlu ve Erdoğan (2016) da öğretmen olmanın bir cana

dokunmak olduğunu bu anlamda öğrencisiyle bütünleşen, problem gibi görünen her şeyi öğrencisi için fırsata dönüştüren, öğrencisi ile öğretmen öğrenci ilişkisinin ötesinde insan insana iletişim kuran öğretmenlerin fark yarattıklarına vurgu yapmışlardır. Şimşek ve Tuzluca (2015) yaptıkları araştırma sonucunda da öğrenmek ve öğretmeye odaklı, sevecen, özgüvenli, olgun, mantıklı, iletişime açık, güler yüzlü, aydınlatıcı, yönlendirici gibi öğretmen özellikleri bireylerin yaşamlarında iz bırakan öğretmenlerin ortak özellikleri olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda öğretmenlerin öğrencilerinin yaşamlarında fark yaratmak adına harcadıkları çaba, fedakârlık önemli görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, öğretmen olmanın anlamının çok yönlü olabilme olduğudur. Katılımcılar öğretmen olmayı sadece bilgi aktarmak değil aynı zamanda farklı rollere bürünme ve çok çeşitli özelliklere de sahip olma ile de ilişkilendirmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu, Koç'un (2014), Karadağ ve Dulay'ın (2017), Özkan ve Arslantaş'ın (2013) yapmış oldukları araştırma bulguları ile tutarlık göstermektedir. Koç'un araştırmasında öğretmenliğin çok yönlü olduğuna vurgu yapılmıştır ve başarı kazanmak için farklı rollere bürünmek olduğu ifade edilmiştir. Karadağ ve Dulay da yapmış oldukları araştırmada öğretmenlere ilişkin şu tipolojileri ortaya koymuşlardır; sahne sanatçısı, psikolog, koç, gemi kaptanı, ebeveyn, teknoloji kurdu, uzman, savaşçı, komedyen ve sihirbaz. Ayrıca, Özkan ve Arslantaş'ın yapmış oldukları araştırmada öğretmenler, etkili öğretmen özellikleri sıralamasında ilk sıraya öğrenciler için rol model olmayı koymuşlardır. Ayrıca araştırmanın bu bulgusu Ubuz ve Sarı'nın (2009) yapmış oldukları araştırma bulgusu ile kısmen benzerlik göstermektedir. Söz konusu çalışmada iyi öğretmen nasıl olmalıdır sorusuna cevap aranmış ve iyi, şefkatli, hoşgörülü, sabırlı, sevecen, ilgili, anne-baba gibi olma rolleri öne çıkmıştır.

Öğretmenlerin kendilerini çağın gerektirdiği şekilde kişisel, mesleki ve akademik anlamda yenilemeleri ve güncel tutma gereksinimleri de araştırmada elde edilen bir diğer bulgudur. Katılımcılar mesleki yaşamları boyunca sürekli değişimi ve yenilenmeyi önemsediklerini dile getirmişlerdir; bunun bir nedeni olarak da öğrencileri ile etkili iletişim kurmak olduğuna dikkat çekmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu Karadağ ve Dulay'ın (2017) yapmış oldukları araştırma bulgusu ile kısmen benzerlik göstermektedir. Karadağ ve Dulay yapmış oldukları araştırmalarında teknoloji kurdu tipindeki öğretmenlerin teknolojiyi öğrencilerin dikkatini çekmek, onlarla aynı dili konuşmak ve olumlu ilişki kurmak amacıyla öğrendikleri ve kullandıklarını ortaya koymuştur. Taşkaya'da (2012) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerde bulunması gereken en önemli özelliklerden birisinin öğretmenlerin mesleki gelişimlerini önemsemeleri ve en çok kendilerini geliştirmeleri gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Ubuz ve Sarı'nın (2009) ortaya koydukları araştırma bulgusu da araştırmanın bu bulgusu ile örtüşmektedir. Söz konusu araştırmada iyi öğretmen nitelikleri daha çok kendini geliştirme boyutunda toplanmaktadır. Bu boyutta da güncel olayları takip etme, araştırma yapma ve kendini sürekli geliştirme süreçleri yer almaktadır. Işıktaş (2015) yapmış olduğu araştırmada da bu araştırma bulgusuna benzer olarak iyi bir öğretmenin meslekî yeterlilik ve kazanımlarında teknoloji, değişim, yeniliğin önemli olduğu belirlenmiş, öğretmenlerin eğitim programlarında gerçekleşen değişimlerinde ve yeni teknoloji kullanımlarında belirli bir bilgi ve beceriye sahip olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023'te (MEB, 2017b) de belirlenen üç amaçtan ikincisi öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerini sürekli kılmaktır. Buradan hareketle öğretmenlerin yeniliğe açık olmaları gerektiği, yeniliğin gerektirdiği her türlü donanıma sahip olması ve kendini geliştirici yeniliklere açık olması gerektiği söylenebilir.

Öğretmen olmanın anlamına ilişkin katılımcıların ortaya koyduğu bir diğer bulgu da yol gösterici olmaya ilişkindir. Katılımcılar yol gösterici sorumluluğu taşıdıklarını bu anlamda öğrencilerine başarı elde etmeleri konusunda rehberlik yaptıklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu, Kırıl'ın (2015), Koç'un (2014), Ekiz ve Koçyiğit'in (2013), Kalyoncu (2012) yapmış oldukları araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir. Kırıl, Koç, Ekiz ve Koçyiğit ve Kalyoncu'nun araştırmalarında yol göstericilik öğretmenlere ilişkin geliştirilen kavramsal kategorilerden birisi olarak değerlendirilmiştir. 21. Yüzyıl becerileri dikkate alındığında soran, sorgulayan, eleştiren, çok yönlü düşünen öğrencilerin yetiştirilmesinin amaç olduğu bilinmektedir. Bu

anlamda öğrencilerin artık bilgiye ulaşma yollarını kendilerine gösteren, iyi-kötü, doğru ve yanlış ayrımında kendilerine rehberlik eden, toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli bireyler olarak yetişme konusunda kendilerine yol gösteren öğretmenlere ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır.

Araştırmanın bir başka bulgusu da öğretmen olmanın ufuk açma anlamına geldiğini göstermektedir. Katılımcılar öğrencilerinde var olan gizil potansiyeli fark edebilmenin ve onları hayal ettikleri yere gelmelerine ve hayal ettiklerini elde etmelerine yardımcı olmanın önemini dile getirmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu Demir'in (2004) çalışma bulguları ile kısmen örtüşmektedir. Demir yaptığı araştırmasında öğretmenlerin önemli bir kısmının öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştirmek amacıyla yılda bir kere düzenlenen özel etkinliklerde öğrencilere çeşitli görev verdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, öğretme-öğrenme etkinliklerini planlama ve uygulama sürecinde de öğrencilerin ilgi ve yetenekleri dikkate aldıklarını; dersleri öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştirmek için de drama, oyun, gezi, deney gibi tekniklerle işlediklerini vurgulamışlardır. Buradan hareketle öğretmenler öğrencilerin ilgileri doğrultusunda yeteneklerini ortaya çıkarmak, geliştirmek, vizyonlarını geliştirmek için farklı mekânları ziyarete götürmek gibi çeşitli etkinlikler yürütmeye çalıştıkları söylenebilir.

Araştırmanın son bulgusu öğretmen olmanın anlamının zorluklarla mücadele edebilme olduğudur. Katılımcılar tüm manevi kazanımlarına karşın kendilerinin de yoğun bürokratik işleri, aileler, yöneticiler, mesleğin toplumsal statüsüne ilişkin çeşitli zorlukları olduğuna işaret etmişlerdir. Demir ve Arı (2013) yapmış oldukları araştırmada öğretmenlerin karşılaştığı problemlerden en önemlilerinden birisinin toplum içindeki saygınlığının azalması olduğunu ortaya koymuşlardır. Diğer sorunlar olarak da eğitim programlarında yaşanan değişiklikler, bürokratik işlemler, sosyal imkânların kısıtlı olması olarak belirlemişlerdir. Ünsal (2018) çalışmasında mesleğin toplumsal statüsünün düşük olduğunu öğretmenlik mesleğinin statüsünün düşük olmasının nedenleri sırasıyla; öğretmen yetiştiren kurumlar, çalışma koşulları, ekonomik koşullar, medya, toplum, öğretmen niteliği, yöneticiler ve eğitim politikaları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023'te (MEB, 2017b) öğretmenlik mesleğine yönelik algının iyileştirilmesi ve de mesleğin statüsünün güçlendirilmesi belirlenen 3 temel amaçtan birisi olmuştur Bu bakımdan araştırmanın ilgili bulgusunun alan yazınla uyumlu olduğu söylenebilir.

Nitel araştırma yöntemi ve betimsel fenomenolojik desen ile yürütülen bu araştırma ile öğretmenlerin kendi deneyimlerinden hareketle öğretmen olmanın anlamı incelenmiş ve öğretmen olmayı oluşturan temel bileşenler ortaya konarak derinlemesine şekilde betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçları öğretmenlerin deneyimlerinden hareketle öğretmenliğin hayata dokunma, çok yönlü olma, kendini yenileme, yol gösterme, ufuk açma, zorluklarla mücadele edebilme olmak üzere altı temel bileşenden oluştuğunu göstermektedir. Bu araştırmada kullanılan desen nedeniyle bulguların genellenmesi söz konusu değildir ancak yine de öğretmen adaylarına, öğretmenlere, okul yöneticilerine, politika yapıcılara öğretmenlerin mesleklerini anlamlandırma şekilleri, nedenleri hakkında fikir sunması açısından önemlidir. Aynı zamanda bu araştırmadan elde edilen bulguların, öğretmenliğe ilişkin yapılacak ölçek geliştirme çalışmaları ve ardıl çalışmalar için de teorik bir zemin işlevi görebileceği düşünülmektedir.

Kaynakça / References

Balcı, E. (1991). Öğretmenlerin sosyal statüsü ve ödüllendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 121-128.

Bursalıoğlu, Z. (2005). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Cüceloğlu, D. & Erdoğan, İ. (2016). *Öğretmen olmak bir can'a dokunmak*. (14. Baskı). İstanbul: Final Kültür Sanat.

Çalık, T. & Kılınc, A. Ç. (2018). Öğretim lideri olmanın anlamına ilişkin fenomenolojik bir araştırma. *Eğitim, Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(1),1-13.

Çelikten, M.; Şanal, M. & Yeni Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 207-237.

Çubukçu, Z.; Eker-Özenbaş, D.; Çetintaş, N.; Satı, D. & Yazlık-Şeker, Ü. (2012). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli gözünde öğretmenin sahip olması gereken değerler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 25-37.

Demir, E. & Köse, M. (2016). Öğretmenlerin rol modeliği hakkında öğretmen görüşleri. *Akademik Bakış Dergisi*, 53, 38-57.

Demir, K. (2004). İlköğretim okulu öğretmenlerinin öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin geliştirmesi ile ilgili düşünceleri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Demir, M. K. & Arı, E. (2013). Öğretmen sorunları-Çanakkale ili örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 107-126.

Ekiz, D. & Koçyiğit, Z. (2013). Sınıf öğretmenlerinin "öğretmen" kavramına ilişkin metaforlarının tespit edilmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 439-458.

Eskicumalı, A. (2004). Eğitim, öğretim ve öğretmenlik mesleği. İçinde Y. Özden (Ed.). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. (3. Baskı). (ss.2-31). Ankara: Pegem A.

Habacı, E.; Karataş, E.; Adıgüzelli, F.; Ürker, A. & Atıcı, R. (2013). Öğretmenlerin güncel sorunları. *Turkish Studies*, 8(6), 263-277.

Işıktaş, S. (2015). Öğretmen adaylarının iyi öğretmen olma ile ilgili görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(4), 119-131.

Kalyoncu, R. (2012). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının "öğretmenlik" kavramına ilişkin metaforları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 471-484.

Kıral, E. (2015). Öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen metaforları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 57-65.

Koç, S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 47-72.

Koşar, S. (2018). Geçerlik ve güvenilirlik. İçinde K. Beycioğlu, N. Özer ve Y. Kondakçı (Ed.). *Eğitim yönetiminde araştırma*. (ss.169-198). Ankara: Pegem Akademi.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2017a). Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023.

https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26174415_Strateji_Belgesi_RG-Ylan-_26.07.2017.pdf adresinden erişilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2017b). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri. http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERL_YKLERI.pdf adresinden erişilmiştir.

Mustan, T. (2002). Dünyada ve Türkiye’de öğretmen yetiştirmede yeni yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 29,115-127.

Oktay, A. (1991). Öğretmenlik mesleği ve öğretmenin nitelikleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 187-193.

Özkan, M. & Arslantaş, H. İ. (2013). Etkili öğretmen özellikleri üzerine sıralama yöntemiyle bir ölçekleme çalışması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 311-330.

Öztemel, E. (2018). Eğitimde yeni yönelimlerin değerlendirilmesi ve eğitim 4.0. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 25-30.

Polatcan, M. & Kılıncı, A. Ç. (2018). Fenomenoloji ve araştırmalarda fenomenolojik yöntem. İçinde K. Beycioğlu, N. Özer ve Y. Kondakçı (Ed.). *Eğitim yönetiminde araştırma*. (ss.88-109). Ankara: Pegem Akademi.

Resmi Gazete (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu. <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf> adresinden erişilmiştir.

Şimşek, C. & Tuzluca, S. (2015). Yetişkinlerin düşünce hayatında olumlu iz bırakan öğretmenlerin ortak kişilik ve davranış özellikleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 131-141.

Taşkaya, S. M. (2012). Nitelikli bir öğretmende bulunması gereken özelliklerin öğretmen adaylarının görüşlerine göre incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,2(33),283-298.

Tekışık, H. H. (1987). Türkiye’de öğretmenlik mesleği ve sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 24-33.

Ubuz, B. & Sarı, S. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının iyi öğretmen olma ile ilgili görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 53-61.

Uygun, S. (2012). Basında öğretmen sorunları. *Millî Eğitim*, 194, 72-91.

Ünsal, S. (2018) Türkiye’de Öğretmenlik mesleğinin statüsüne ilişkin bir pareto analizi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(2), 111-130.

Ünver, G.; Talu-Bümen, N. & Başbay, M. (2010). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans derslerine öğretim elemanı bakışı: Ege Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 155(35), 63-77.

Yetim, A. A. & Göktaş, Z. (2004). Öğretmenin mesleki ve kişisel nitelikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 12(2) 541-550.

Yıldırım, N. & Öner, S. (2016). Etkili/Başarılı sınıf öğretmenleri üzerine nitel bir analiz. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*,17(3), 135-155.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yılmaz, K. & Şahin, T. (2016). Eğitim fakültelerindeki araştırma görevlilerinin mesleki deneyimlerinin incelenmesi: araştırma görevlisi olmanın anlamına ilişkin fenomenolojik bir çalışma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 44,143-168.